

Adaptability of Society in the Modern World

UDC: 314/316:005.44:572.2-044.332"20"

DOI: 10.15421/17228

Tishko Liliya**Ph.D., Senior Lecturer, <https://0000-0002-1979-9495, grizhenko@i.ua>
Dnipro State Agrarian and Economic University (Dnipro, Ukraine)**

Abstract

The article examines the features of adaptability of people of the XXI century. Emphasis is placed on the urgent need for each individual to possess this characteristic in order to coexist normally with other members of society and meet their own needs.

The purpose: to study the specifics of the adaptability of society in the modern world.

The relevance. The dynamism of life and the instability of social structures today pose a great challenge to society. This situation requires from the individual the flexibility of thoughts and actions, so the question of adaptability is very important in modern conditions.

The results. Mankind is rapidly moving from the age of information flow to the age of ideas, where problems become opportunities. The dynamism of life indicates the active mobility of people, resources, systems and other components of the surrounding reality. Today's world is rapidly moving towards a more open and globalized society, demanding continuous development from its citizens. Therefore, modern man must constantly adapt to new situations.

But there are a number of factors that prevent society from freely transforming their worldview. In particular: life in the age of the crowd, the imperfection of the education system, the subjective perception of values, the weakness of character. Understanding this and relentless work on oneself is an important step towards achieving one's own success, self-realization and progressive development of the whole society.

Conclusions. It has been established that it is important to abandon petrified mental illusions, as everything in the world is changing rapidly and there is nothing stable. The study confirmed the emergence of an urgent need to transform people's consciousness, their actions and, as a consequence, - life in general. After all, those who are characterized by flexibility of thinking and behavior, easily adapt to new conditions, because the flexibility of the mind, as well as the flexibility of the body, allow you to feel more comfortable and confident in life.

Keywords: adaptability, adaptation, society, information age, transformation, consciousness, thinking

Citation: Tishko, L. (2022) Adaptability of Society in the Modern World. *Grani*. 25(1), 58-63. <https://doi.org/10.15421/17228>.

Адаптивність суспільства у сучасному світі

Тішко Лілія**Дніпровський державний аграрно-економічний університет (Дніпро, Україна)**

Анотація

У статті досліджуються особливості адаптивності людей XXI ст. Акцентується увага на нагальній необхідності володіння цією характеристикою кожним індивідом для нормального співіснування з іншими членами суспільства та задоволення власних потреб.

Мета: дослідження специфіки адаптивності суспільства у сучасному світі.

Актуальність. Динамічність життя та нестабільність соціальних структур ставлять сьогодні перед суспільством неабиякий виклик. Така ситуація потребує від особистості гнучкості помислів та дій, тому питання адаптивності є дуже актуальним у сучасних умовах.

Результати. Людство стрімко переходить від епохи потоку інформації до епохи ідей, де проблеми перетворюються у можливості. Динамічність життя свідчить про активну мобільність людей, ресурсів, систем та інших компонентів навколишньої дійсності. Сьогоднішній світ стрімко рухається у бік більш відкритого та глобалізованого суспільства, вимагаючи від своїх громадян безперервного розвитку. Тому сучасна людина повинна постійно адаптуватися до нових ситуацій.

Але є низка факторів, що заважають суспільству без перешкод трансформувати свій світогляд. Зокрема: життя в епоху натовпу, недосконалість системи освіти, суб'єктивне сприйняття цінностей, слабкість характеру. Розуміння цього та невпинна робота над собою – вагома сходинка до досягнення власного успіху, самореалізації та прогресивного розвитку всього суспільства.

Стаття надійшла / Article arrived: 22.01.2022

Схвалено до друку / Accepted: 25.02.2022

Висновки. Встановлено, що важливо відмовитися від закостенілих ментальних ілюзій, так як усе в світі стрімко змінюється і нічого стабільного немає. Дослідження підтвердило появу нагальної необхідності у трансформації свідомості людей, їх дій і, як наслідок, – життя в цілому. Адже той, кому є властивими гнучкість мислення та поведінки, легко адаптується до нових умов, через те, що гнучкість розуму, як і гнучкість тіла, дозволяють відчувати себе у житті більш комфортно та впевнено.

Ключові слова: адаптивність, адаптація, суспільство, інформаційна епоха, трансформація, свідомість, мислення

Цитування: Тішко Л. Адаптивність суспільства у сучасному світі. Науково-теоретичний альманах Грані. 2022. Том 25. №1. С. 58- 63. <https://doi.org/10.15421/17228>

Вступ.

Бурхливий розвиток сучасного суспільства, що відрізняється посиленням невизначеності та динамізму, все більше вимагає від людей активного прояву адаптаційних ресурсів для забезпечення ефективної взаємодії з постійно змінюваним середовищем. Сьогодні кожен повинен вміло пристосовуватися до динамічних умов навколишнього світу. Тому вивчення адаптивності, як важливої властивості особистості, що лежить в основі її спроможності пристосування до будь-яких умов та обставин життя, є дуже актуальним. Адаптивність необхідна індивідові для співіснування з іншими членами суспільства, задоволення власних потреб, забезпечення функціонування системи та продуктивної взаємодії з нею.

Метою дослідження є визначення специфіки адаптивності суспільства у сучасному світі.

Проблема адаптації у різних контекстах (соціологічному, соціально-психологічному, політичному, культурному, економічному тощо) досліджувалась такими відомими світочами науки як Т. Парсонс, Дж. Мід (2009), Ч. Кулі (1994). На пострадянському просторі питання адаптації висвітлено у працях О. Безрук (2012), О. Саннікової (2009), С. Карплюк (2019), О. Кузнецової (2009), Л. Ороховської (2017) та ін. Загалом дана проблема була, є і буде об'єктом вивчення багатьох дослідників так як вона безпосередньо стосується і пов'язана з усіма сферами життя.

Результати дослідження.

Адаптивність – стійка властивість особистості, що характеризує її здатність до внутрішніх (внутрішньоособистісних) і зовнішніх (поведінкових) перетворень, спрямованих на забезпечення або відновлення рівноважних взаємин особистості з макро- та мікросоціальним середовищем (Кузнецова, 2009). У загальному визначенні, адаптивність – це складний та багатовимірний процес – результат пристосування до дійсності.

Здатність людини до адаптації закладена в її підсвідомості. Постійна взаємодія із середовищем змушує нас активізовувати ці здібності, тому що в іншому випадку можуть виникати деякі труднощі. У цілому, вдалий результат соціальної адаптації має зовнішній та внутрішній рівні реалізації. При зовнішньому рівні дії індивіда отримують соціальне схвалення, він налагоджує канали взаємодії з оточуючими, приймає активну участь у

суспільному житті. При внутрішньому рівні індивід вже внутрішньо є підготовленим до трансформацій: він відчуває задоволення від власної діяльності, наповнює сенсом своє життя, поділяє сформовані суспільством цінності. Тому цілком закономірно, що чим вищим є рівень адаптивності, тим легше людина реагує на неочікувані події, що повсякчас трапляються.

У цьому питанні варто було б звернути увагу на одну із перших обґрунтованих типологій особистості, розроблену соціологами Ф. Знанецьким та В. Томасом (Воронцов, & Громов, 2017). Так, беручи за критерій характер пристосування особистості до соціального оточення, дослідники виділили наступні її типи: «богемний», що пристосовується до ситуаційних умов, не знаходячи твердої опори в собі та пливучи за течією; «міщанський», що спирається на традицію, не виявляючи соціальної гнучкості та «творчий», що постійно розширює контроль над соціальним середовищем і гнучко пристосовується до неї. Тому, як бачимо, лише останній тип особистості спроможний змінювати моделі своєї поведінки, що свідчить про високий рівень адаптивності таких людей.

Сьогодні жодна людина не може бути впевненою в тому, що її професія буде потрібна у майбутньому. На багатьох підприємствах чи установах потрібні люди, яких можна легко та швидко перевчити. Враховуючи те, що для багатьох – при відсутності адаптивності є характерною також нездатність до перекваліфікації, – гостро постає загроза опинитися без роботи і втратити свою соціальну значущість.

Важливо відмовитися від закостенілих ментальних ілюзій, так як усе в світі стрімко змінюється і нічого стабільного немає. Проте люди звикли жити інертно, не відходячи від стереотипів та традицій. Тому виникає нагальна необхідність у трансформації свідомості людей, їх дій і, як наслідок, – життя в цілому. Адже той, кому є властивими гнучкість мислення та поведінки, легко адаптується до нових умов, так як гнучкість розуму, як і гнучкість тіла, дозволяють відчувати себе у житті більш комфортно.

Безумовно, адаптивність характеризує процес становлення та розвитку повноцінної особистості. У випадку ж дезадаптації порушується не лише особистісний розвиток, а й знижуються психофізіологічні показники організму; навіть є значна ймовірність виникнення розладів здоров'я.

Наслідки відсутності адаптивних характеристик

особистості можуть бути вкрай різючими як для неї особисто, так і для суспільства в цілому. Зовні це проявляється у вигляді невизначеності соціального статусу (маргінальності), руйнування каналів взаємодії з оточенням, відсторонення індивіда від суспільного життя тощо. Це автоматично може провокувати розвиток деструктивних процесів на внутрішньоособистісному рівні. Наприклад: відчуття дискомфорту, втрачається здатність адекватно реагувати на мінливу дійсність, концентрація на негативних установках і т. п.

Загалом адаптивність являється інтегрованою особистісною якістю, що забезпечує здатність людини до різного роду змін та трансформацій, пов'язаних з нестабільністю та динамічністю її життя. Коли процес адаптації повторюється і успішно досягається, то відповідно підвищується і рівень адаптивності, що є одним із визначальних чинників успішної самореалізації особистості. Власне, сам процес адаптації людини проходить безперервно, оскільки постійно змінюються соціально-економічні умови життя, політичні, морально-етичні орієнтації тощо.

Доцільно розглядати «статичну» та «динамічну» адаптації. При статичній адаптації характер людини, її особистісні характеристики, поведінка і, як наслідок, – діяльність та життя в цілому залишаються за своєю суттю незмінними. Така адаптація навряд чи буде сприяти трансформаційним змінам всього суспільства. Тому спостерігаємо наступне: уклад життя в результаті модернізації суспільства змінюється, а механізми і підходи – залишаються незмінними. При динамічній адаптації навпаки – індивід пристосовується до зовнішніх умов, які змінюють його і підлаштовують під себе (Фромм, 2018, с. 18).

На початку XXI ст. почався новий етап у розвитку концепції глобального інформаційного суспільства. Знання та інформація сьогодні є головним ресурсом. Можна стверджувати, що одним із визначних чинників адаптації в інформатизованому суспільстві виступає саме розвиток інформаційної культури особистості.

Сьогодні ми живемо, згідно американської термінології, у так званому VUCA світі, що характеризується нестабільністю, невизначеністю та неоднозначністю (VUCA світ, 2014). Це так званий світ креативності, бо старі моделі життя більше не функціонують. Людство переходить від епохи потоку інформації до епохи ідей, де проблеми перетворюються у можливості. Сьогоднішній світ стрімко рухається у бік більш відкритого та глобалізованого суспільства, вимагаючи від своїх громадян безперервного розвитку. Тому сучасна людина повинна постійно адаптовуватися до нових ситуацій.

Але є низка факторів, що заважають суспільству без перешкод трансформувати свій світогляд. Зокрема: життя в епоху натовпу, недосконалість системи освіти, суб'єктивне сприйняття цінностей,

слабкість людського характеру. Зазвичай психіка людини не здатна до швидких змін та невизначеності. Сьогодні для багатьох продовжує діяти звична для радянської концепції життя – концепція «ескалатора», коли треба правильно обрати свій ескалатор, встати на першу сходинку і спокійно їхати вгору. Але на даний час ескалаторів зовсім не залишилося. Роздуми про те, що можна все життя пропрацювати в одній установі чи одній сфері зайнятості не є актуальні. Сьогодні невизначеність – наша реальність.

Засоби масової інформації досить стрімко колонізують розум людей і насаджують хибні цінності, зокрема, такі, як матеріалізм, гедонізм та всездозволеність. Крім того, вся структура реклами та маркетингу базується на оманливій доступності пропонованих товарів та послуг, що несвідомо налаштовує людей сприймати життя як фантастичний світ, де все можна отримати без зайвих зусиль. Розчинення особистості у натовпі створює ілюзію того, що людина ніби пливе по життю на величезному кораблі, спрямованому кудись невідомим капітаном, причому пасажир не може вплинути на вибір пункту призначення.

Так, сьогоднішня система виховання вчить оцінювати людей за критерієм того, чим вони володіють, а не за тим, ким вони є насправді, а сучасна освіта перетворює їх у звичайні сховища інформації, так як весь процес навчання базується лише на запам'ятовуванні. У результаті, формується так звана розумова пасивність, а людина перетворюється на машину. Звичайно, системі це вигідно, бо переважна більшість людей вільно вписується в її межі, а відтак – ними легко можна маніпулювати.

Головні недоліки нашої освіти полягають у тому, що сьогодні навчання носить суто інформаційний характер і першочерговою ціллю є запрограмувати, а не навчити критично мислити. У системі освіти відсутній індивідуальний підхід та можливість пізнання самого себе. Але найбільш пагубним являється аудіовізуальне навчання, що в останні роки, в умовах пандемії COVID-19, досить активно використовується за основну форму навчання. Як наслідок, – інтенсивно формується світ неграмотних робіт, так як свідомість людини при такій формі проведення навчання залишається недостатньо задіяною.

Сьогодні людей легко можна назвати жертвами цивілізації. Увага приділяється у першу чергу іміджу, зовнішності та наявності матеріальних благ, тобто відбувається підміна цінностей, коли людей оцінюють лише згідно того, чим вони володіють, а не згідно того, ким вони являються.

Користуючись термінологією Хосе Ортега-і-Гассета цілком очевидно, що якщо наприкінці XX ст. була характерною розумова та психологічна гомогенізація людей, то сьогодні, подолавши етап повстання мас, людство проживає так званий етап «тиранії мас», наслідком якого є перетворення людини у звичайну посередність (Ортега-і-Гассет, 2020, с. 29). Засоби масової інформації здійснюють безпосередній

вплив на свідомість людей, а індивідуальне існування зараз більше стосується фізичного тіла, не зачіпаючи ментального та психологічного життя. Люди звикли діяти, думати та відчувати, як натовп. Кожен прагне загального визнання, боїться відрізнятись від інших, так як це викликає недовіру, підозрілість, неприйняття з боку суспільства. Всі настільки залежні від чужих думок, що дозволяють натовпу виступати головним критиком власної поведінки. Однією із основних причин всезагальної посередності являється надто швидка відмова людей від розвитку власної індивідуальності. Адже сьогодні набагато простіше розчинитися в ментально запрограмованому натовпі загального люду, втративши власну ідентичність, ніж покластися на свою відповідальність у реалізації поставлених життєвих цілей та завдань. У сучасному світі все ніби спеціально задумано так, щоб перетворити людей в натовп, у такий спосіб їх «деморалізувати». Механічна, стереотипна поведінка продовжує бути нормою для більшості, не дозволяючи їм давати правильну оцінку речам та явищам (Ортега-и-Гассет, 2020, с. 37). Замість того, щоб свідомо отримувати інформацію, сьогодні люди опиняються у полоні останньої і бездумно її поглинають.

Щоденний хаос, безкінечний потік інформації, що не дає змоги зорієнтуватися на тому, що насправді є істинним та важливим – знищують індивідуальність і змушують кожного функціонувати з точністю величезного злагодженого механізму. Це лише окремі риси того загального положення речей, при якому індивід протистоїть не залежним від нього величинам, відчувачи себе беззахисним і втрачаючи відчуття власного значення.

На сьогоднішній день суспільство має потребу в розвитку активної, критичної, відповідальної особистості, але у той же час – міць постіндустріалізованої системи та знеособлений характер людських взаємовідносин посилюють відчуття ізоляції та безпорадності. Теперішні тенденції політичного розвитку ставлять під загрозу величезні досягнення сучасної культури: індивідуальність та неповторність кожної людини (Фромм, 2018, с. 3).

Цікаво, та становище, в якому знаходиться індивід у наші дні, пророкували ще мислителі минулого часу. Так відомий данський філософ С. К'єркегор описав безпорадного індивіда, якого мучать сумніви та самотність (К'єркегор, 2021). Ф. Ніцше зобразив портрет «надлюдини» як заперечення втраченої та нікчемної людини, яку він бачив насправді (Ніцше, 2012). Тема безсилля знайшла також яскраве відображення у творчості Франца Кафки. У своїй праці «Палац» письменник зобразив людину, яка намагається увійти в контакт з таємничими мешканцями палацу; передбачається, що вони підкажуть їй, як жити, покажуть її місце в світі (Фромм, 2018, с. 100). Все життя головного героя складається із відчайдушних спроб зустрітись з ними, але йому це так і не вдається; і він залишається один із відчуттям повної безнадійності та порожнечі.

Роботизація, як специфічна риса XXI ст., посилила безпорадність та невпевненість середньостатистичної людини. Сьогодні люди, перетворюючись на роботів, продовжують жити під впливом ілюзій власної самостійності. Це допомагає зберігати неусвідомленість своєї невпевненості. В результаті, особистість індивіда слабшає, так що несвідоме відчуття безсилля та невпевненості не лише зберігається, а й зростає. Люди живуть у світі з яким втратили всі справжні зв'язки, в якому все є інструменталізованим. У такий спосіб кожен стає частиною машини, створеної власноруч; знає, яких думок чи бажань чекають від нього оточуючі, і продовжує жити співвідносно з цими очікуваннями (Фромм, 2018, с. 180). Як наслідок, це викликає глибокі сумніви щодо своєї особистості і тим самим посилює потребу у пристосуванні.

Така втрата власної сутності перетворює конформацію у імператив: людина може бути впевненою в собі лише у тому випадку, якщо живе співвідносно очікувань інших. Тому, пристосувавшись до інших і намагаючись не відрізнятись від них, ми можемо втратити свої сумніви щодо власної сутності та набуті певної впевненості. Але вартість за це надто висока: відмова від своєї індивідуальності та волі. На жаль, всім не під силу зрозуміти, що психологічний робот живе лише біологічно, емоційно ж він є мертвим.

При поверхневому спостереженні помітно лише те, що люди цілком успішно функціонують в усіх сферах життя. Але було б небезпечно не помітити за цим підступну незадоволеність. Якщо життя втрачає сенс, тому що його не проживають, людина впадає у відчай і страждає не стільки від бідності, скільки від того, що самовільно перетворилася на гвинтик гігантської машини, в автоматизованого робота (Соммер, 2018). Життя більшості сьогодні є механізованим та інертним, воно позбавлене будь-якого істинного сенсу. Нині людині протистоїть не лише система гігантських підприємств, але і цілий майже самоврядний світ комп'ютерів та автоматів, що є значно кмітливішими і точнішими в своїх діях за неї.

Відчуття ізоляції та безпорадності ще більше посилюються новими особливостями людських взаємовідносин. Конкретні зв'язки одного індивіда з іншим почали набувати характер маніпуляцій, де людина використовується скоріш як засіб. У всіх суспільних та міжособистісних відносинах домінує закон ринку. Сьогодні люди один для одного являються лише таким собі знаряддям (інструментом) у досягненні власних цілей. Все важливішим стає усвідомлення необхідності підвищення здатності до критичного мислення, що може обернути суспільство від непоправних дій. Та на це буде витрачено життя далеко не одного покоління.

Безумовно зв'язок між людиною та суспільством не являється статичним. Неможливо уявляти справу так, що ніби з однієї сторони, ми маємо індивіда з певним набором природних потреб, а з іншого

– окремо і незалежно від нього – суспільство, яке ці потреби задовольняє або подавляє. Всі потреби людини являються продуктами соціального процесу, власне, як і схильності людини пов'язані з соціальним процесом формування особистості. Тому не лише суспільство створюється історією, а й історія створюється суспільством. Люди стають тим активним ресурсом, що формує соціальні процеси. Наприклад, прагнення до слави та успіху, потреба у праці стали важливими факторами без яких не зміг би розвиватися сучасний капіталізм.

Важливо зрозуміти сам процес зміни особистісних характеристик людини при переході з однієї історичної епохи до іншої. Чому характер людини в умовах ринкових відносин XIX ст. вже не такий, як був, наприклад, у XIX ст.?

Наш час характеризується прискоренням темпу життя та процесів, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Динамічність життя свідчить про активну мобільність людей, ресурсів, систем та інших компонентів навколишньої дійсності. Сьогоднішній світ стрімко рухається в сторону більш відкритого та глобалізованого суспільства, вимагаючи від своїх громадян безперервного розвитку та використання нових знань та компетенцій. Це допоможе адаптуватися та привнести свій вклад в процеси, що відбуваються.

Сьогодні людина повинна мати такі важливі риси характеру як сила волі та відповідальність. Економність, обережність як чесноти середнього класу у сучасному житті менше ціняться, ніж, наприклад, ініціативність та спроможність ризикувати. Для самореалізації людині необхідні рішучість, непохитна свідомо воля та залізна дисципліна. Адаптивність індивіда повинна базуватися на володінні здатністю бачити підтекст і значення отриманої інформації, та на умінні ізолюватися від впливу «психологічного натовпу». В цілому ж слабкість характеру стала сьогодні загальнопоширеною хворобою суспільства. Людям як правило є властивими недостатня фізична активність, страх перед новими складними викликами життя, сором'язливість, неспроможність захищати свої права чи заявляти про себе, звичка з дитинства до надмірної опіки і т. д. «Посередня» людина – це тінь суспільства. Такі люди ідеально пристосовані до життя у стаді, слідує рутині, упередженням і догмам. Вони схильні зважати на

заклики оточуючих, звикли, щоб інші думали та вирішували все замість них, не здатні формувати власні цілі та ідеали тощо.

Світ переповнений наявністю «ментальних інвалідів», які через свою пасивність, несвідомо блокують власний успіх та реалізацію. Звичайно, людина має повноцінне право залишатися посередністю, але вже давно відомо – все, що не еволюціонує руйнується. Тому, як бачимо, вміння змінити свою призму сприйняття існуючої реальності, абстрагуючись від звичних моделей поведінки, закріплених переконань, бути самодостатнім, неупередженим – все це важливі характеристики людини XXI ст.

Висновки.

Навколишній світ сьогодні є динамічним та нестабільним. Прискореними темпами змінюється також життєдіяльність людей в суспільстві. Самі по собі зміни і їх непередбачуваність здатні викликати неабияку тривогу, напругу, стреси. Ставлення до таких нестабільних ситуацій багато в чому залежить від людини, від її адаптивних здібностей, від її вміння розпізнавати, відслідковувати характер змін, спокійно і впевнено діяти, реагувати, забезпечуючи для себе сприятливу взаємодію із суспільством, групами, іншими індивідами.

У цілому результативність адаптаційних процесів безпосередньо впливає на соціалізацію особистості, на стабільність соціальних структур та саморегуляцію соціальної системи. У сучасному суспільстві вже давно не діють механізми адаптації, які діяли у суспільствах традиційного типу. Це проявляється насамперед в атомізації соціуму та активізації процесів мобільності.

Нестабільність соціальних структур ставить сьогодні суспільству неабиякий виклик. Щось поступово, а щось досить стрімко, але змінюється все. Трагедія полягає в тому, що люди звикли жити за традицією. Тому найперше, що нам необхідно зробити, так це – визнати та сприйняти зміни, які ми не можемо контролювати, проте можемо керувати своєю реакцією на них, відчуттями та діями. Така ситуація потребує від особистості значних адаптивних здібностей, тому необхідним є розвивати здатність до аналізу, що поступово сприятиме трансформації свідомості людини, її дій і як наслідок – життя в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Безрук О. О. Адаптація у контексті соціальної мобільності в сучасному суспільстві: теоретичний аспект. Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія Соціологічні науки. 2012. Том XV. № 12 С. 76 – 82.
- Воронцов А. В., Громов И. А. История социологии : учебное пособие для студ. высш. учеб. завед. Москва: Юрайт, 2017. 368 с.
- Гальченко М. Мислення як ресурс творення соціокультурної реальності. Нова парадигма. 2017. Вип. 132. С. 25 – 33.
- Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Збірник наукових праць. 2019. С. 188–197.
- Кравченко А. А. Мислення як фактор становлення сучасної особистості: філософсько-освітній аспект. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Вип. 71. С. 52 – 57.
- Кузнецова О. В. Адаптивный потенциал жизнестойкой личности. Наука і освіта. 2009. № 8. С. 26 – 29.

- Кулі Ч. Соціальна самість. Американська соціологічна думка: тексти. Москва: Изд-во МГУ. 1994. С. 320 – 321.
- Кьеркегор С. Очищение страхом или Экзистенция свободы. Москва: ЛитРес, 2021. 326 с.
- Мид Дж. Г. Избранное: Сб. переводов / РАН. ИНИОН: Сост. и переводчик В. Г. Николаев. Москва: Издатель Д. В. Ефременко, 2009. 290 с.
- Ніцше Ф. Повне зібрання творів : Переклад з німецької Катерина Котюк. Львів: Астролябія, 2012. Том 6. 408 с.
- Ороховська Л. А. Атомізація суспільства як домінуюча тенденція в соціокультурній динаміці інформаційної доби. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. 2017. Вип. 1 (25). С. 29-33.
- Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Москва: АСТ, 2020. 256 с.
- Санникова О. П. Адаптивность личности: Монография. Одесса: Издатель Н. П. Черкасов, 2009. 258 с.
- Соммер Д. С. Мораль XXI века: Пер. с исп. Москва: Кодекс, 2018. 480 с.
- Фромм Э. Бегство от свободы: Пер. с англ. А. Александрова. Москва: АСТ, 2018. 288 с.
- VUCA світ: що це таке і як з цим жити. URL: <https://uamodna.com/articles/ilaquo-menedzhment>.

REFERENCES

- Bezruk, O. O. (2012). Adaptaciya u konteksti social'noi mobil'nosti v suchasnomu suspil'stvi: teoretichnij aspekt [Adaptation in the Context of Social Mobility in Modern Society: Theoretical Aspect]. *Visnik Mizhnarodnogo Slov'jans'kogo universitetu. Seriya Sociologichni nauki*, XV(12), 76-82.
- Fromm, E. (2018). *Begstvo ot svobody* [Escape from Freedom]. Per. s angl. A. Aleksandrova. Moskva: AST.
- Galchenko, M. (2017) Myslennya ayk resurs tvorennya sociokulturnoi realnosti [Thinking as a Product of Socio-Cultural Reality]. *Nova paradygma*, 132, 25-33.
- K'erkigor, S. (2021). *Ochishchenie strahom ili Ekzistenciya svobody* [Purification by Fear or Existence of Freedom]. Moskva: LitRes.
- Karplyuk, S. O. (2019). Osoblivosti cifrovizacii osvityn'ogo procesu u vishchij shkoli [Features of digitalization of the educational process in higher school]. *Informacijno-cifrovij osvitynij prostir Ukraïni: transformacijni procesi i perspektivi rozvitku*. Zbirnik naukovih prac', 188–197.
- Kravchenko, A. A. (2017). Myslennya yak factor stanovlennya suchasnoi osobystosti: filosofsko-osvitynij aspekt [Thinking as a Factor in the Formation of a Modern Personality: The Philosophical and Educational Aspects]. *Gumanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 71.
- Kuli, Ch. (1994). *Social'na samist'* [Social Self]. Amerikans'ka sociologichna dumka: teksti. Moskva: Izd-vo MGU, 320-321.
- Kuznecova, O. V. (2009). Adaptivnyj potencial zhiznestojkoj lichnosti [Adaptive Potential of a Resilient Personality]. *Nauka i osvita*, 8, 26-29.
- Mid, Dzh. G. (2009). *Izbrannoe: Sb. Perevodov* [Favorites: Collection of Translations]. RAN. INION: Sost. i perevodchik V. G. Nikolaev. Moskva: Izdatel' D. V. Efremenko.
- Nicshe, F. (2012). *Povne zibramnyia tvoriv* [Complete Collection of Works]. Pereklad z nimec'koï Katerina Kotyuk. L'viv: Astrolyabiya, Tom 6.
- Orohov's'ka, L. A. (2017). Atomizaciya suspil'stva yak dominuyucha tendenciya v sociokul'turnij dinamici informacijnoï dobi [Atomization of Society as the Dominant Trend in the Sociocultural Dynamics of the Information Age]. *Visnik Nacional'nogo aviacijnogo universitetu. Seriya: Filosofiia*, 1 (25), 29-33.
- Ortega-i-Gasset, H. (2020). *Vosstanie mass* [Revolt of the Masses]. Moskva: AST.
- Sannikova, O. P. (2009). *Adaptivnost' lichnosti* [Adaptability of Personality]. Monografiya. Odessa: Izdatel' N.P.Cherkasov.
- Sommer, D. S. (2018). *Moral' HHI veka* [Morality 21st Century]. Per. s isp. Moskva: Kodeks.
- Voroncov, A. V., & Gromov, I. A. (2017). *Istoriya sociologii* [History of Sociology]. Uchebnoe posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zaved. Moskva: Yurajt.
- VUCA svit: shcho ce take i yak z cim zhiti. (2014). Retrieved from <https://uamodna.com/articles/ilaquo-menedzhment>.